

találni arra, hogy az állami erdőfelügyeletet eléggé kiterjedt mértékben gyakorolhassák az arra illetékes kir. erdőfelügyelők.

Az erdő- és mezőgazdaság között mutatkozó ellentétek kiegyenlítéséről.

Irta: *Téglás Károly.*

Közismeretű dolog, hogy azokat a gazdasági kérdéseket, amelyek akár közvetlenül, akár közvetve más gazdasági ágazatokra is kihatnak, ebbeli vonatkozásaik kellő méltatása nélkül igazán helyes megoldásra vinni nem lehet.

A gazdasági kultúra fogalma alá eső összes gazdasági ágazatok között számtalan irányban meglevő és a kulturális haladással egyre szaporodó erősebb és gyöngébb kapcsolatok a gazdasági kultúra különböző ágazatait bizonyos mértékig egységesnek tekintendő szervezetté tömörítik, melynek az egyes gazdasági ágazatok által képviselt szervei minden nemzet életében egy közös cél szolgálatára: *a nemzet gazdasági boldogulásának biztosítására* hivatottak. E szervezetnek a közös cél tökéletes szolgálatára képesítő ideális kialakulása önként érthetőleg csak úgy lehetséges, ha szervei az élő szervezetek fejlődési törvényeire emlékeztető bizonyos egymásutánban és bizonyos arányossággal s állandó viszonyosságban akként fejlődhetnek, hogy fejlődési menetük helyes arányban álljon azzal a fontossággal, amelyet közvetlen és közvetett kihatásaiknál fogva az egész szervezet életében játszanak és emellett egymásnak ebben az értelemben vett fejlődését ne gátolják, hanem lehetőleg elősegítsék.

A gyakorlati életben a gazdasági kultúra fejlesztésének

ez az ideális szabálya természetesen csak kisebb-nagyobb eltérésekkel érvényesülhet. A kultura egyes ágazatai közötti viszonylatokat nem hálózzák át olyan finoman reagáló kapcsolatok, aminők az élő és egészséges szervezeteknél az egyes szerveknek mások rovására való fejlődését, illetőleg tevékenységét önműködőleg gátolják és az összesség irányítására nincs — mert az ember végességénél és fogyatékoságainál fogva nem is lehet — olyan egységes, hatalmas és önzetlen szabályozó erő, amilyen a természet alkotásainak harmonikus fejlődését és funkcióját biztosítja. Ép ezért a gazdasági kultura különböző ágazatainak fejlődése és tevékenységi irányzata a legműveltebb és legjobban kormányozott nemzeteknél sem követi mindenben a fenti ideális szabályszerűséget. A helyes egyensúlyt kisebb-nagyobb mértékben mindenütt és mindig zavarják a soha meg nem szűnő érdekharczok s az emberi felfogás és természet különféle gyöngéiből és hibáiból eredő egyéb tényezők, — sokszor olyan befolyásokkal is társulva, amelyeknek a gazdasági élethez tulajdonképen semmi közük sincsen.

E tényezők érvényesülésének különösen tág teret nyit és sok tekintetben egyenesen kuforrása is a népnek a különböző gazdasági tényezők jelentősége felőli tájékozatlansága és az azok közötti érdekkapcsolatok hiányos ismerete, illetőleg ismerőinek aránytalanul csekély száma; miért is a gazdasági kultura fejlődésének ezekből eredő nehézségei és visszasságai a kevésbbé művelt nemzeteknél rendszerint szembetűnőbb és állandóbb természetű jelenségek.

Az általános kultura előhaladása önként magával hozza a gazdasági tényezők jelentőségének és az azok közötti érdekkapcsolatok, illetőleg érdekközösségeknek megismerését

és ezzel a normális fejlődést gátló akadályok bizonyos mértékig automaticce mérsékelődnek.

Minél teljesebb lesz az általános kultúra és annak nyomában a gazdasági ágazatok közötti kölcsönös érdekviszonyok megismerése, annál szűkebb tér jut a fennebb jelzett hátrányos tényezők évenyülésének és viszont annál inkább nő annak a lehetősége, hogy a gazdasági kultúra ágazatai a nemzet gazdasági boldogulásában rejlő közös cél szolgálatára való hivatottságukhoz mért arányossággal, egymás kölcsönös támogatása mellett, fejlődhessenek.

Az idealist többé-kevésbbé megközelítő egészséges gazdasági fejlődés egyik alapfeltétele tehát a gazdasági tényezők jelentőségének és az azok közötti érdekkapcsolatok mibenlétének minél szélesebb körben való megismerésében rejlik.

Hazánkban ez az alapfeltétel még igen hiányos. Népünk többsége a gazdasági boldogulását befolyásoló tényezőket és azoknak egymásra való hatását az őt egészen közvetlenül érdeklő legszűkebb körben is fölötte fogyatékosan ismeri; intelligenciánkban pedig a szükségesnél jóval kevesebb azoknak a száma, akik gazdasági kulturánk egészséges fejlesztésének nagy munkáját a gazdasági ágazatok igényeinek és érdekkapcsolatainak kellő ismerete révén igazi ráteremtéssel is elfogulatlan tárgyilagossággal szolgálhatnak.

E körülmények természetes következképpen nálunk a helyes gazdasági fejlődés akadályozására és zavarására vezető tényezők és befolyások érvényesülésének még fölötte tág tere van; elannyira, hogy a legégetőbb gazdasági kérdések tekintetében sem igen tudunk minden vonalon helyes és összhangzatos működési irányba jutni. *Gazdasági kulturánk szerveinek funkciójában minduntalan ellentétes törekvések mutatkoznak, amelyek egyéb okok folytán amugy is erősen széttagolt gazdasági erőinket egymás ellen, egymás*

rovására menő ténykedésre viszik és ezek a nálunk különösen szükséges egyetértő tevékenység lehetősége elé is sulyos akadályokat gördítenek.

Az ellentétes irányzatok — mint mindenütt, ugy önként érthetőleg nálunk is — főként a gazdasági kultúra főbb szervei, nevezetesen a földművelés, ipar és kereskedelem, különösen pedig a földművelés és ipar között észlelhetők; de kisebb-nagyobb mértékben megvannak külön-külön valamennyinek belső életében is. És sok tekintetben éppen ezek a *belső villongások* az egészséges fejlődés főbb akadályai, amennyiben az illető gazdasági szervezetnek ugy belső, mint kifelé haló tevékenységét egyaránt alapjában bénítják.

Az ellentétek mindkét fajtájából bőven kijut az erdészetnek is. Mezőgazda, iparos és kereskedő itt is, ott is hadakozik vele. E téren legélénkebb azonban az a küzködés, mely az erdőtörvény megalkotása óta, erdőgazdaságunk fejlődésével növekvő arányokban, a mezőgazdasággal foly.

A belső villongások kategóriájába tartozik ez is s egyrészt ezért, másrészt a későbbiekben érintendő okoknál fogva, erdészetünkre sulyosabban nehezedik, mint a többi ellentétek bármelyike. Természetes tehát, hogy gazdasági kulturánk bajain való elmélkedésem közben figyelmemet elsősorban ez ragadja meg és ezuttal szaktársaim figyelmét is erre akarom felhívni.

Az erdő- és mezőgazdaságunk között sűrűn mutatkozó ellentétek legfőbb okát részemről abban látom, hogy a mezőgazdák nagy többségét alkotó gazdanépünk nemcsak a rendszeres és egyébként is czélszerű erdőgazdaság hasznait, hanem az ahhoz fűződő közvetlen gazdasági érdekeit sem ismeri, s ennél fogva az erdőgazdaságot nem is honorálja.

Gazdanépünk igen kevés kivétellel ma is annak az ósdi felfogásnak hódol, hogy az erdő az Isten olyan adománya, amely elsősorban a mezőgazdaság istápolására van rendelve és amely — ha ki nem irtják — gazdasági kezelés nélkül, sőt mostoha bánásmód ellenére is önmagától megújulva, örökre fenmarad. E felfogáshoz hiven gazdanépünk *mezőgazdasági érdekeit az erdőgazdasággal szemben rendszerint föltétlenül előnybe helyezendőknek tartja* és ezt a felfogást sokszor a legnyilvánvalóbb hátrányai ellenére is érvényesíteni igyekszik. Ha akár legelőben vagy mezőgazdasági földben, akár takarmányban vagy alomban szükségét lát, s a közelben van olyan erdő, melynek talaja legalább néhány évi használatra alkalmasnak látszik: szükségletét elsősorban jobbára az erdőből kívánja kielégíteni, és pedig igen sokszor akkor is, ha a szükségét nem, vagy nem annyira a rendelkezésre álló földek kiterjedésének elégtelen volta, hanem azoknak helytelen kezelése okozza és az erdőgazdasági követelményeknek egészben vagy részben való feláldozása által a gazdasági helyzet rövid idő alatt nyilvánvalólag csak rosszabbodnék. Ilyen kívánságokat — gyakran nem is nagyon szükös mezőgazdasági viszonyok között — olyan meredek, köves, sekélytalaju hegylejtők erdőségei is elég sokszor fakasztanak, amelyeknek talaja erdőtenyésztésre is határozottan silány. E tekintetben gazdanépünk ma kevésbé változós és kevésbé óvatos, mint amilyen a múltban volt. A népesség szaporodása, a birtokviszonyok változása, a rosszul kezelt földek termőképességének hanyatlása s a megélhetés folytonos nehezedése olyan erdőrészek, ligetek és fásmesgyék feláldozására is ráviszi, amelyeket a régiek éppen a mezőgazdaság érdekében féltve őriztek. Erdős vidékeink gazdanépe a nagy szükségbe került ember meggondolatlanságával kap az erdőkből remélhető segítség után s mert

a viszonyokat kellően nem ismerő jóakarók, vagy a köz érdekeivel csak látszólag törődő haszonkeresők között csaknem minden vágyakozásának akad intelligens szószólója is, akinek támogatása törekvésük czélszerűségébe vetett bizalmukat természetesen csak erősíti: az erdőgazdasági érdekek megóvása sok helyen a legégetőbb gazdasági szükség mértékéig is alig lehetséges.

Mezőgazdáink nagy többségének az előbbieken jelzett felfogásából folyó eme törekvések a gazdasági kultura érdekeinek kielégítésére és illetőleg megóvására alkalmas gazdasági elvekkel határozott ellentétben állanak s ép ezért szakképzett erdészeinket és gazdáinkat egyenesen kihívják arra, hogy amazokkal szemben az utóbbiak érvényre juttatásáért minden erővel sikra szálljanak.

A helyes elv e tekintetben a gazdaságilag fejlettebb államok bevált példaadása szerint nálunk sem lehet más, mint az, hogy ama pótolhatatlan szolgálatoknál fogva, amelyeket az erdők az államháztartás és az egész gazdasági kultura szolgálatában betöltenek, az erdőgazdaság maga is fontos és nem alárendelt gazdasági tényezőnek tekintendő, miért is annak érdekeivel ellentétben álló klvánalmakat csak ott és olyan mértékben szabad kielégíteni, ahol és amilyen mértékben azt az erdők fentartását és okszerű kezelését kívánó, nem kevésbbé fontos érdekek megengedik. Indokolt kívánalom ez annyival inkább, mivel azokat a szolgálatokat, amelyeket az erdők a természet háztartási egyensúlyának fenmaradására gyakorolt közrehatásukkal, illetőleg a gazdasági kultura gyámolítása és védelme által betöltenek, más gazdasági tényezőkkel biztosítani nem lehet.

Ez az elv erdőtörvényünk (1879. évi XXXI. t.-cz.) 2. és 4. §-ainak a feltétlen erdőtalajon álló erdők fenntartását biztosító rendelkezései mellett — amelyekhez hasonló értelmű

intézkedésről Európa minden művelt államának törvény hozása gondoskodott — különösen a jelzett törvény 17 §-ában említett birtokokat illetőleg figyelembe igyekszik venni azokat az államgazdasági és nemzetgazdasági érdekeket is, amelyek a céltudatos gazdaságra törekvő államokban sehohsem mellőzött észszerű *erdőgazdasági politikát* irányítják. Azokhoz hasonlóan ama kétségekivül helyes nemzetgazdasági célét követi tehát, hogy ott és olyan arányokban, ahol és amilyen kiterjedésben az erdők óvását és esetleg új erdők telepítését

egyrészt az ország faszükségletének fedezése és az erdőgazdasággal kapcsolatos ipar és kereskedelem fenntartása s lehető fejlesztése, valamint a gazdasági munkaerő állandóbb foglalkoztatása,

másrészt a forrás- és folyóvizek vízállási ingadozásainak mérsékelése s a vizek romboló áradásainak korlátozása, továbbá a csapadék- és éghajlati viszonyok javítása vagy romlásának meggátolása s esetleg más közérdekű kivánalmak is indokolják, az erdők fenntartása, kezelésük javítása és szükség esetén állaguk okszerű növelése is lehetőleg biztosítottak.

Nem szorul bizonyításra, hogy ez az elv nem egyoldalú érdekeket, hanem a helyes nemzetgazdaság követelményeit igyekszik kielégíteni; és nem vehető tagadásba az sem, hogy érvényre juttatása a mi földművelő országunkban kihatásaival éppen a mezőgazdaság érdekeinek tehet a legjobb szolgálatokat. Mert hiszen az előbb említett kivánalmak nagyobb részének figyelmen kívül hagyásából eredhetők károk és csapások a legnagyobb arányokban és bizonyára a legérzékenyebben is mezőgazdáinkat sújthatják; amint-hogy a legnagyobb számban azok sanylik meg az imitt-amott már is mutatkozó faszükséget és a gazdasági mun-

kákra utalt munkásnépnek az erdőben található téli munkaal-
kalmak elmaradása esetén növekvő kivándorlási kedvét,
vagy más foglalkozáshoz való átpártolását s ennek, valamint
az erdőgazdasággal kapcsolatos ipar és kereskedelem terén
elkövetkezendő hanyatlásnak, különösen a fogyasztás csök-
kenéséből eredő egyéb következéseit is. És mindezek
felül az ők boldogulását nehezíti az is, ha erdőben már
most is szegény vidékeinken az erdők még további apasz-
tása folytán a szegényebb gazdanép a tűzifa pótlására
alom- és trágya-anyagokat kénytelen felhasználni, melyeknek
hiányát más anyagokkal — éppen szegénységénél fogva —
nehezen, vagy egyáltalában nem pótolhatja s emiatt föld-
jének termőképessége előbb-utóbb kimerül.

*A mezőgazdaság egyoldalú érdekei szempontjából sem
lenne tehát helyes, illetőleg hasznos annak a felfogásnak
érvényre juttatása, amely mezőgazdáink többségének az erdőkre,
illetőleg az erdőgazdaságra hátrányos törekvéseiben nyilvánul.*

Azon az erdőbőségen, mely az ilyen törekvéseket a
köz érdekeinek közel eső veszélyeztetése nélkül szelvében
kielégithette, már régen túl vagyunk, elannyira, hogyha a
még meglevő erdőségeinkkel — amelyeknek igen jelen-
tékeny része a túlhajtott legeltetés, kíméletlen erdőrongálás
és elhanyagolt felújítás folytán rossz állapotban van,
helyesen nem gazdálkodunk, azoknak az államoknak sorsára
jutunk mi is, amelyek nem régiben még kimerithetlenségnek
gondolt erdők birtokában voltak és ma már a faszükség
ellenében kénytelenek védekezni.

*Mai helyzetünkben hazánk minden gazdasági érdeke
arra utal, hogy a még meglevő erdeinket becsüljük meg és
kezeljük lehetőleg belterjesen s a mezőgazdaság igényeit
mindenekfölött e gazdaság intenzivitásának fejlesztésével
és — ahol szükséges — az erdőgazdaság keretében, annak*

hátránya nélkül gyakorolható mezőgazdaság czélszerű felkarolásával igyekezzünk kielégíteni, nem pedig erdeink, illetőleg erdőgazdasági érdekeinknek kisebb-nagyobb mértékű feláldozása árán, ami a szükségleteken jórészt csak ideig-óráig segíthet s azután — az erdőgazdaságot rontó hibák helyrehozatalának évtizedekre terjedő időszükséglete miatt — még rosszabb gazdasági helyzetbe dönt.

E tétel alól általánosságban csak azok az erdőrészek vehetők ki, amelyek kedvező termőhelyi viszonyaiknál fogva, az illető környék mezőgazdasági fejlettségéhez képest állandó mezőgazdasági művelésre kétségtelenül alkalmasak. Ezekre az u. n. *nem feltétlen erdőkre nézve is csak akkor lehet azonban helyes a kiirtás ítéletét kimondani, ha annak útján nemcsak a mező- és erdőgazdaság közvetlen jövedelmezőségére alapított pénzügyi szempontból, de az erdők és illetőleg az erdőbirtok által közvetve biztosított összes előnyök és hasznok*) és illetőleg az azok elmaradásából eredő következmények figyelembevétele mellett is, a meglevőnél kedvezőbb helyzetre lehet biztos, vagy legalább eléggé valószínű remény.* Ellenkező esetben a mezőgazdaságnak a nem feltétlen erdők feláldozása is csak olyan segítséget nyújthat, amely végeredményében a segítség hasznánál nagyobb károsodására vezet. A mutatkozó szükségnek erdőterületekkel való gyors kielégítésére irányuló törekvés alapos megfontolás nélkül, még a nem feltétlen erdőknél is könnyen szülhet tehát olyan eredményeket, amelyek miatt később — különösen az erdőben ma is szegény vidékeinken — éppen a mezőgazdáknak lenne a legtöbb okuk bánkódni.**)

*) Állami erdőknél természetesen a politikai szempontok is ideértendők. Szerző.

**) Bácskában a mezőgazdaság érdekében történt nagyarányú erdőirtásokat a mezőgazdák már panaszkodva emlegetik és ugyanilyen hangokat lehet hallani Délvidékünk más helyein is, ahol a hajdani terjedelmes erdőségek nagy részét kiirtották. Szerző.

A nagyobb és általánosabb kihatású bajokat azonban természetesen a sokkal nagyobb kiterjedésű és főleg hegyes vidékeinkre szorult feltétlen erdők fenmaradását, illetőleg helyes kezelését fenyegető áramlatok szülhetnék. És e tekintetben is *leginkább a legeltetés folytonos terjeszkedésére irányított törekvések hívják ki mindazok figyelmét, akik mező- és erdőgazdaságunk bajaival komolyan foglalkoznak.* Ezek a törekvések szolgáltatják a mező- és erdőgazdák közötti villongás legtöbb és legnehezebben oltható gyújtóanyagát.

Gazdanépünk, sőt intelligens mezőgazdáink egyrésze is a legsűrűbben és a legnagyobb kitartással, az erdőterületek egy részének állandó legeltetés céljaira való kihatását és az erdei legeltetés minél nagyobb arányú kiterjesztését sürgeti; a szakképzett erdőgazdák pedig éppen e követelések kielégítése tekintetében a legtartózkodóbbak.

Az elmondottak után mind a két fél magatartását könnyű megérteni, ha gazdanépünknek az erdőgazdaság felől táplált felfogásáról az előbbieken adott vázlatos képet kiegészítjük azon elvitázhatatlan tény konstatálásával, hogy *hazánk mezőgazdasága a legelőgazdaság terén a legnagyobb mértékben el van maradva.*

Legelőgazdaságról nálunk — néhány kivételtől eltekintve — tulajdonképpen még szó sem lehet. Az, *ami legelőterületeink túlnyomó többségén foly, nem gazdaság, hanem kiméretlen gondatlansággal történő extenzív kihasználás,* mely a szó helyes értelmében vett gazdaság fogalmához tartozó gondosságnak és okszerűségnek a legtöbbször még a látszatát is nélkülözi. Isten csodája, hogy legelőink nagyobb része e gazdálkodás mellett is, legalább úgy ahogy, még termőképes állapotban van. A Gondviselés az ember rossz gazdálkodásával szemben nem óvhatta meg

azonban valamennyit és a megóvottak termőerejét is csak fogyatékosan tudta fentartani, elannyira, hogy legelőink tulajnyomó többsége a jó közepes legelők használható takarmányhozadékanak átlag $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{5}$ részét is aig képes megteremni s 6,361.000 kat. hold legelőterületünkéből közel $\frac{1}{4}$ rész olyan, hogy a jelenleg szokásos gondatlanhasználat folytatása mellett rövid idő folytán a most is legalább 200.000 kat. holdra tehető és igen kevés kivétellel szintén legelőkből keletkezett kopár területek sorsára jut.

És gazdanépünk nagy többsége e megdöbbentő helyzet daczára, a legelők gondozása, javítása és kiméletes használata érdekében a maga jószántából jóformán semmit sem tesz ma sem, hanem ahelyett — mintha még mindig a hajdani nomádélet szelleme lengené át — a mutatkozó szükségén csak újabb és újabb legelőterületek szerzésével akar segíteni; és ha nyílt legelőre akár csak ideig-óraig is használhatónak ígérkező erdőterületet nem talál, akkor legalább a kezeügyébe eső erdők legeltetési tilalmainak feloldását és ezenfelül igen sok helyen még a lombtakarmánykészítés szabaddá tételét sürgeti.

Hogy ez a czélszerű gazdaság elvei szempontjából mindenképen helytelen irányzat, közelebbről is bizonyítani, úgy hiszem, fölösleges volna. A hozzáértők enélkül is belátják, hogy — különösen hegyvidékeinken, ahol a legelőhiány miatti panasz és a legeltetésnek az erdők rovására való kiterjesztése utáni vágyakozás a lehangosabb, de ahol egyben a talajpusztulás veszedelme is a legközelebb fekvő, a legelőknak erdőirtásokkal való bővítése, a legelők mai kiméletlen használata és gondatlan kezelése mellett még olyan erdőterületeknél is méltán kelthet aggodalmat, amelyeknek átengedhetőségéhez máskülönben talán szó sem férhetne. Hiszen *ezidő szerint semmi megnyug-*

tató garanciánk nincsen arra nézve, hogy a legelőbővítésre szánt új irtások nagy része előbb-utóbb nem fogják az agyonlegeltetés miatt pusztuló legelőknek már eddig is aggasztó terjedelmét szaporítani. Amíg és ahol pedig ennek ellenében kellő garancia nincsen, addig és ott a kettőzött óvatosság nemzetgazdasági érdekeinkben fekvő egyenes kötelesség, amelynek elmulasztása az esetek többségében előreláthatólag bekövetkező talajpusztulás miatt a mainál is nehezebben orvosolható gazdasági bajokat eredményezne.

És ugyanezért nagyon meg kell fontolni azt is, hogy az erdőgazdaság céljának biztosítása érdekében szabott tilalmakból, valamint a helyes erdőnevelés egyéb követelményeiből az állattenyésztés érdekében hol és mennyit áldozhatunk fel, mert a tulságos legeltetéssel és a lombtakarmánygyűjtéssel elsanyargatott, *megrontott* erdőkben máris tulong-tul bővelkedünk és az ilyen megrontott erdők arányainak növelése által azt az igazán csekély értékű támogatást, amit állattenyésztésünk az egészen alárendelt jelentőségű erdei legeltetésnek és lombtakarmánygyűjtésnek az erdőgazdasági követelmények rovására való kiterjesztésével nyerhetne, egy évszázad alatt sem pótolható igen tetemes erdőgazdasági veszteségekkel fizetnők meg, amelyeknek kihatását kisebb-nagyobb mértékben egész gazdasági kulturánk megérezné.*)

A legelőszükségnek ilyen áldozatok árán való enyhítése józan megfontolással annyival kevésbé kívánható, mert az

*) Aki e tekintetben talán kételkedik, tekintse meg Krassó-Szörény vármegyének 1910 nyarán és őszén árvízkatasztrófákkal sújtott vidékeit, ahol a legmeggyőzőbb példák bizonyítják, hogy az erdőknek a mezőgazdasági, illetőleg állattenyésztési érdekek kedvéért való gondatlan pusztítása és megrontása az egész gazdasági kulturának milyen kárára lehet.

efféle áldozatok egyéb hátrányos következményeik mellett a legeltetés mai rendszertelen, kiméretlen és okszerűtlen gyakorlatának megszüntetését is nehezítik. Amíg ugyanis gazdanépünk ki tudja csikarni azt, hogy legelőhiányát új legelőterületekkel és az erdei legeltetés kiterjesztésével úgy ahogy pótolhassa, addig a legelőszükség pótlásának célszerűbb, de több munkát és gondot adó módjainak felkarolására csak immel-ámmal vállalkozik. Már pedig *a legelőhiány megszüntetésének helyes módjait általában véve nem a csak helyenként indokolt legelőbővítésekben és a legeltetésnek az erdőgazdaság rovására való kiterjesztésében, hanem* — mint minden kulturállamban és minden más gazdaságnál, úgy nálunk, illetőleg ennél is — *a meglévő legelők gazdaságának szabályozásában, célszerű irányításában és lehető belterjessé tételében kell keresni.* Enélkül állattenyésztésünk legelőszükségletét a legmesszebbmenő áldozatok is csak *ideiglenesen* biztosíthatják, és a legeltetés külterjességének igen lassu térvesztése folytán gazdasági fejlődésünk még hosszú időn át sokat szenved; míg ezen az uton — amellett, hogy a belterjességre törekvő általános gazdasági irányzattal a legeltetés tekintetében is összhangzásba jutunk — a legelőkérdést állattenyésztésünk és egész gazdasági haladásunk javára *maradandóan* rendezhetjük. Ennek az ügynek tehát valóban jó szolgálatot csak ebben az irányban való munkálkodással lehet tenni. És *egész gazdasági életünk nagy érdeke fekszik rajta, hogy a legelőkérdés megoldása minden vonalon mielőbb és következetesen ebbe az irányba terelődjék.*

E tekintetben a legnagyobb arányú érdekelttség természetesen a mezőgazdaságra esik (az állattenyésztés révén); de a helyes megoldás sürgős szüksége leginkább erdőgazdaságunkat égeti, mert amíg a mezőgazdaság a fentiek-

ben tárgyalt terjeszkedéssel legalább részben és időlegesen kaphat segítséget, addig az erdőgazdaság az állattenyésztés támogatását célzó mellékhaszonvételeket, amelyek a helyzet kényszere miatt sok helyen tulságosan terhelik, az intenzív erdőgazdaság követelményeinek *teljesen megfelelő* korlátok közé időlegesen sem igen redukálhatja; sőt amíg gazdanépünk mai felfogása meg nem változik, erdőgazdaságunk állandóan ki van téve annak, hogy a növekedőben levő legelőigények kielégítését jobbára az erdőgazdaság rovására sürgető törekvések, azokkal a már említett hátrányokkal is tetézve, amelyek gazdasági viszonyaink kedvezőtlen alakítása miatt velük járnak, a mainál még rosszabb és nehezebb helyzetbe sodorják.

Ez a körülmény a magyar erdőszetét egyenesen provokálja arra, hogy a legelőkérdés helyes megoldása érdekében azt a tevékenységet, amelyet a viszonyok helyes megítéléséből folyólag e téren irodalmilag és gyakorlatilag eddig is kifejtett és amelylyel a kezdeményezés- és példaadásnak (nem egy esetben illetékességi szempontból kifogásolt) szerepére vállalkozott, minden vonalon fokozott erővel folytassa s ragadjon meg minden helyes eszközt, mely a fenti megoldás sikerének biztosítására alkalmas. Amit e téren kivivhat, annak minden sikere erdőgazdasági és nemzetgazdasági viszonyaink javításában is egy-egy lépéssel előbbre visz s egyben igen hasznos szolgálatot tesz az erdő- és mezőgazdaság közötti kölcsönös megértés ügyének, amely éppen erről az oldalról van leginkább veszélyeztetve.

Hogy e tekintetben az erdőszetét mit tehet, arra a legkönnyebben talán úgy felelhetek, ha előbb röviden rámutatok a gazdanépünk részéről sűrűn panaszkodott legelőszükség tulajdonképeni főbb okaira.

Ezzel ugyan t. szaktársaim előtt mélyen beleesem az

ismétlésnek máris elkövetett bünébe, de mert így az elmondandókat mindenkinek érthetőbbé teszem, hiszem, hogy ez a cél, a kérdés fontos és aktuális voltával egyetemben, meghozza számomra a feloldást is.

A legelőszükség okai tudvalevőleg többfélék.

Egyik — amelyet már a fentiekben is kiemeltem — az, hogy *gazdanépünk nagy többsége a legelőgazdasághoz teljességgel nem ért* és a legelőket egyáltalában nem is gondozza.

A második ok, mely a gondozás mellőzésének magában véve is igen hátrányos következményeit valósággal meghatványozza, abban van, hogy jobbára minden nélkülözhető állatot legelőre hajtva, a *legelőket rendszerint tuzsufolják* s az időjárásra való tekintet nélkül és minden beosztás mellőzésével, a szó telyes értelmében *agyonlegeltetik*. Ebből és az előbbi okból következőleg a talaj fizikai és kémiai romlása legelőinken szertelen nagy arányokat öltött és évről-évre rohamosan nő; a növényzet gyorsan és hova-tovább jobban satnyul s annak is legalább $\frac{1}{3}$ -a, de jobbára a fele része is, haszontalanul letaposódik. *Arra, hogy a legelőket az okszerűség követelményeinek megfelelően mindenekelőtt a fiatal jószág s különösebben az üszők legelőigényeinek kielégítésére használva, a többiből a legelőre csak annak tulterhelése árán hajtható állatokat inkább istállózzák és ne a jószág számarányának, hanem minőségének és illetőleg értékének emelésre törekedjenek*, még olyan helyeken is *alig gondol valaki*, ahol a legelők kiméletes és egyébként is célszerű használata esetén legelő nélkül maradó állatok istállózására van elegendő takarmány. *De ennek a lehetőségét igen sok helyen tagadhatatlanul gátolja is az a körülmény, hogy a kaszálók többségének az időnkénti feljavítást szintén nélkülöző mostoha*

kezelése miatt, másrészt pedig a mesterséges takarmánytermesztés fölötté csekély aránya*) folytán tényleg még a téli istállózáshoz is alig van elegendő takarmány, nem hogy nyári istállózásra is juthatna. Az állattenyésztés és állattartás takarmányszükségletét tehát a legtöbb helyen legálább az év nagyobb részére, kizárólag legelővel akarják biztosítani és mindenképp a legelőkre alapítják az állatokkal való üzérkedést is; ezek pedig olyan törekvések, amelyeknek folytonosan növekvő legelőszükségletét teljesen kielégíteni sohasem lehet s amelyeket a belterjességre való törekvés korszakában a jelenlegi bajok gyökeres orvoslása helyett tovább istápolni, úgy az állattenyésztés, mint egyéb gazdasági érdekeink szempontjából is, szégyenünkre való gazdasági hiba volna.

A legelőszükség harmadik főoka az, hogy a nálunk tulsulyban levő népies állattenyésztés által legkevésbé nélkülözhető közlegelők egy részét felosztották és tulnyomóan gabonatermesztésre használva, az állattenyésztés takarmányszükségletének ellátásától teljesen elvonták, anélkül, hogy másként való pótlására gondoltak volna és illetőleg képesek lennének.

Ezekhez csatlakoznak egyéb — itt mellőzhetőknek vélt — alárendeltebb jelentőségű tényezőkön kívül**) azok a visszásságok, amelyek a közlegelőknek rendeltetésük szerinti igazságos és egyébként is helyes felhasználását,

*) Mezőgazdánk ezidőszert az szántóknak csak mint 10% -át használják mesterséges takarmánytermesztésre és kaszálóikat is oly mostohán kezelik, hogy termésük a jó gazdaság mellett elérhető hozadékknak átlag $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ résznél többre alig tehető. A mesterséges takarmánytermesztést olyan helyeken is igen korlátolt mértékben gyakorolják, ahol az adott viszonyoknál fogva az a gabonatermesztésnél sokkal jobban kifizetődnek. Szerző.

**) A legelőszükség okai felől kimerítőbb tájékoztatást nyújt az E. L., 1902. évi X. füzetében megjelent közleményem s az O. E. E.-nek a legelőgazdasági törvény megalkotását proponáló 1905. évi javaslata. Szerző.

különösen a közbirtokossági legelőkön, de sok községi legelőn is, a jogok és kötelességek szabályozatlan volta, illetőleg a cél szempontjából helytelen szabályozása miatt gátolják és nagy mértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy a nép a közlegelőket gondozásra nem érdemes senki-vagyónának tekintse.

A felsorolt okok természetéből nyilvánvaló, hogy azoknak orvoslása a törvényhozás, a kormány s a mezőgazda- és erdésztársadalom hathatós közremunkálását egyaránt szükségessé tevő kiterjedt és következetes tervszerűséggel intézett akciót kíván s emellett különösen az állam áldozatkészségét is erősen igénybe veszi.

Ebből a széleskörű tevékenységből ezuttal célomhoz képest csak azokat a teendőket tárgyalom, amelyekkel a fennebb kitűzött feladat megoldása érdekében mi erdészek részint hivatásunk teljesítése kapcsán, részint társadalmi téren, az adott viszonyok között is sokat, sőt sok helyen talán a legtöbbet tehetünk.

E tekintetben a legelőszükség főbb okainak és az adott viszonyoknak ismerete mellett vezérünk lehet az a sokfelé ágazó tevékenység, amelyet az állam e téren már évek óta folytat s minden vonatkozásában hova-tovább fokozott erővel és áldozatkészséggel fejleszt.

A kitűzött célt — miként az állam, úgy mi erdészek is — a legáltalánosabban és legmaradandóbb sikerrel *népünknek a legelők okszerű használatára és helyes kezelésére s általában a legeltetés helyes gyakorlatára való tanítása* útján szolgálhatjuk.*) Meg kell tehát ragadnunk

*) A népnek helyes gazdálkodásra való tanítása tekintetében az alapvető munkát a népiskolai gazdasági oktatástól kell várnunk, mely azonban igazán célravezető önként érthetőleg csak úgy lehet, ha a helyes gazdaság elemeit a földművelés minden ágában, tehát az erdészetben is megfelelően tanítja és nem szorítkozik egyoldalú oktatásra. Ezen a téren a magyar erdőtisztikar jelentékeny részének szintén van és illetőleg lesz alkalmja közreműködni.

lehetőleg minden félreértésre okot nem adó alkalmat, mely ezirányu közreműködésünkre kínálkozik. Hangsúlyozom azonban, hogy az alkalom és a mód helyes megválasztása e tekintetben is sokat tesz, mert a bizalmatlanságra jobbra különben is hajló népünknel, főleg éppen az erdei legeltetési tilalmak miatt sok helyen nem kedvelt erdészek részéről jövő jó tanács csak okkal-móddal adva számíthat sikerre. Ámde czélszerű alkalom az erdőtiszteknek, a gazdákkal való sűrű érintkezés s a községek és közbirtokosságok mező- és illetőleg erdőgazdasági ügyeinek tárgyalása, valamint a nép gazdasági művelését czélzó állami és társadalmi akciókban s a községek életében való közreműködés révén bőven akadhat, sőt a népiskolai oktatás terén is kínálkozik; és mivel nálunk a nép érdekeiért önzetlenül munkálkodó emberekre elég nagy szükség van, nem kétlem, hogy az erdőtisztek ebbeli működését az elfogulatlanul ítélő intelligens mezőgazdaközönség is örömmel látná s ez is hathatósan hozzájárulna ahhoz, hogy az erdészeti és a mezőgazdaság közötti villongásokat a mindkét ágazat érdekében szükséges egyetértő jó viszony váltsa fel. Igaz, hogy az erdőtisztek nagy többségét saját hivatalos teendői is nagyon elfoglalják, de viszont tény az is, hogy ennek a nagy elfoglaltságnak számottevő részét népünk gazdasági éretlenségéből és elmaradottságából eredő teendők adják, miért is bizonyos, hogy azzal a munkával, amelyet az erdőtiszt a nép fölemelésére s boldogulásának istápolására szentel, a köz javának szolgálata kapcsán saját hivatásának sikeres betöltését is könnyíti. Az eredmény természetesen nem jelentkezik azonnal, de aki úgyszeretettel és ebből fakadó kitarással dolgozik, azt ez a körülmény nem csüggesztheti el és közvetlenül vagy közvetve e tekintetben is előbb-utóbb része lesz a hasznos munka sikerének örömében.

A legelők helyes kezelésére és okszerű használatára való tanítás elengedhetetlen tartozéka egyfelől az, hogy a *legelőknék mindenekelőtt az állattenyésztés*, különösen pedig az üsző- és illetőleg tehénnevelés *czéljára fordítását* igyekezzünk propagálni; másfelől pedig az ennek érdekében fokozandó *istállózáshoz szükséges takarmánytermés emelésének módjait ismertessük* és ezek kapcsán értessük meg népünkkel, hogy *állatlétszámának fokozása helyett*, ami legelőinek még gyorsabb tönkretételét eredményezi és ki nem elégíthető újabb és újabb legelőszükségre vezet, *kisebb számu, de értékesebb állatok nevelésére és tartására törekedjék*, mely irányban az állam is támogatja.

Azokon a gyep- és erdei legelőterületeken s kaszálókon és szántókon pedig, amelyeknek használatát és kezelését közvetlenül vagy közvetve *erdészek* irányítják, *adják meg a gyakorlati példát is arra, amiről tanításaikban beszélnek*. A példaadás minden szónál ékeesebben, hatásosabban beszél.

Szem előtt kell ezt tartani már az erdei legelőkön, amelyek rendszertelen és tulhajtott használatának megszüntetése s okszerű és rendszeres használattal való felváltása az erdőiszteknek különben is hivatásszerű kötelességük; *a példaadás sulypontja* azonban nyilvánvalólag abban kereendő, *hogy az erdészeti kezelés alatt levő gyeplegelők, kaszálók és egyéb mezőgazdasági földek kezelése és használata lehetőleg minden tekintetben megfeleljen a rendszeres és lehetőleg belterjes gazdaság követelményeinek*. Legyen valamennyi a környék gazdasági viszonyainak és helyzetének megfelelő *egy-egy mintagazdaság*, mely a népet a kormány által sok áldozattal létesített mintagazdaságok rendeltetéséhez hasonlóan, meggyőző példákkal, szinte automaticze vezet rá a helyes gazdálkodás áldásos útjára. De ismételve hang-

sulyozom, hogy a gyakorlati példaadás lehetőleg illeszkedik hozzá a környék gazdasági viszonyaihoz és helyzetéhez s egyben a természetes fejlődési rendhez is, mert a többékevésbé mindenütt konzervatív gazdanép hajlamát az ő gazdasági viszonyai közé könnyen be nem plántálható és a természetes fejlődés sorrendjétől nagyon eltérő eljárásokkal nem igen lehet megnyerni és nem lehet valóban eredményesen helyes gazdaságra vezetni.

A példaadás első tényezőinek természetesen az erdőtiszték és erdészeti altiszték közvetlen kezelésében levő mezőgazdasági földeket (illetményföldek és az üzemhez szükséges házilag kezelt földek) gondolom; de az előbbieket szem előtt tartása mellett, okkal-móddal az átlagosnál legalább is jobb kezelés alá vehetők a bérföldek is, ha a bérleti feltételek megállapítása úgy a talajjavítás és talajművelés, mint a használat (beleértve a szántók vetésforgóját) tekintetében is e célhoz mértén történik, különös tekintettel arra, hogy a takarmánytermesztés lehetőleg fokoztassék. E követelmények realizálása érdekében — ahol kívánatos — a földek tényleges állapotához képest esetleg igen magasra felszorított bérek, a jobb jövedelmezőség biztosításához szükséges munkálatok figyelembevételével, átmenetileg természetesen mérsékelendők volnának. Indokolt esetekben attól sem kellene visszariadni, hogy a bértartamhoz, vagy a bérlők anyagi viszonyaihoz képest igen költséges talajjavítási munkálatokat részben vagy egészben a birtokos költségén végeztessük, vagy azok végrehajtásában a bérlőket legalább megfelelő eszközöknek (pl. fogasborona, rétgyalu, altalaj-eke stb.) ideiglenes használatra való átengedésével támogassuk. A különösebb szakértelmet igénylő meliorációkat (alagcsövezés, öntözésberendezés stb.) azonban — különösen a kisbérleteken és a közös legeltetésre hasznosított

legelőkön — rendszerint helyesebb a birtokos által, annak költségén fogatosítani.

Mivel pedig a fentiekben kitűzött cél elérésének egyik főfeltétele az, hogy a szegényebb népnek az istállózás felkarolására, a takarmánytermesztés fokozása útján mód nyujtassék: ehhez képest az erdőbirtokhoz tartozó bérföldek, a nagybérletek lehető mellőzésével (amennyire t. i. azt az üzem érdekei és egyéb esetleg fenforgó fontos érdekek megengedik) úgy volnának beosztandók és értékesítendőek, hogy azokban a rászorultak minél többen részesedhessenek.

Az ilyen földeket tehát árveréssel való értékesítés esetén a rájuk utalt érdekeltség körén kívül terjedő nyilvánossággal árverezni csak kivételesen lehet célravezető. Az értékesítésnél a fentiek mellett súlyt kellene helyezni állandóan arra is, hogy egészségtelen versengés a földbéreket ne csigázza olyan összegekre, amelyek a kellő haszonnal való gazdálkodást a bérlőkre nézve eleve kizárják. Evégből ott, ahol a versengés állandóan igen nagy szokott lenni és annak a bérletek szaporítása útján való mérsékelése nem lehetséges, a szabadkézből való bérbeadás pedig gyanúsításokra és elégedetlenségre vezetne, vagy más akadályba ütköznék, ott a nálunk széltében alkalmazott árverés (fölfelé menő verseny) helyett ajánlatosnak vélném a lefelé menő szóbeli verseny meghonosítását, akként, hogy a kikiáltott bér (amelyhez képest az ígéretek lefelé haladólag tételnek), a birtokos által a föld minőségéhez mérten megállapított bérmaximumnak, vagy annál csak kevéssel nagyobb összegnek feleljen meg. Önként érthető azonban, hogy a fennebbiek megszabott célnak egyébként is megfelelő eredményre ez az eljárás is csak úgy vezethet, ha a birtokos az ugyanazon bérlő által bérbevehető földek maximális terjedelmét eleve megszabja és attól csak akkor tekint el,

ha az érdekeltek szükségletének fedezése után esetleg még fölös bérföldek (illetőleg földrészletek) maradnak. Mindezek szem előtt tartása mellett az erdőbirtokokhoz tartozó bérföldek hasznosítása olyan birtokpolitikai irányzat keretében nyerhetne megoldást, mely nemcsak a legelőgazdaság és az állattenyésztés, de a gazdasági élet más ágazatai és érdekei szempontjából is kedvező eredményeket ígér és egyben az erdőgazdasági munkákhoz szükséges munkás- és fuvarerő biztosítását kívánó speciális erdőgazdasági érdeket is hasznosan szolgálhatja.*)

A bérleti feltételeket, valamint a talajjavítást és az árverés módját illetőleg fennebb mondottakat következetesen alkalmazandóknak vélem a gyeplegelőkre (beleértve a havasi és előhavasi legelőket) is.

A *legelőknél* (ideértve az erdei legeltetést is) azonban a bérleti rendszer helyett ezidőszert nagy általánosságban inkább a helyesen szabályozott *bárczázási rendszert* tartom célravezetőnek, amelylyel a birtokos az esetek nagy többségében úgy a legelőre ráutalt állattulajdonosok legelőszükségletének igazságos kielégítését, mint a legelők gondos kezelését és rendszeres használatát, mind pedig az állattenyésztés érdekeit sikeresebben biztosíthatja; és mindezek mellett a népet biztosabb eredménnyel megóvhatja attól, hogy egyes bérlők kénye-kedvének s igen magas legelőbérköveteléseinek legyen kiszolgáltatva. Készséggel elismerem, hogy a bárczázási rendszer a kezelőszemélyzetnek sokkal több dolgot ad, mint a bérleti rendszer és egyben felelősségét is súlyosbítja; ámde úgy hiszem, hogy az ekként

*) Az erdőgazdasághoz szükséges munkás- és fuvarerő állandósítása és illetőleg a szükséghez mért lekötése helyenként azt kívánja, hogy a birtokos az erdei munkásoknak és fuvarosoknak *mérsékelt árjegyzék szerinti áron* juttasson földet. A helyes gazdálkodásnak a fentiek értelmében való biztosításáról önként érthetőleg az ilyen földeknél is gondoskodni kellene. Szerző.

elérhető eredmények ezt a munka- és felelősségtöbbletet teljes mértékben megérdemlik s ép ezért erősen hiszem azt is, hogy *amiatt* a bárczázási eljárástól szaktársaim egyike sem fog visszariadni.

Mindjárt megjegyzem azonban, hogy a legelők bérbeadását nem akarom teljesen perhorreszkálni; sőt hangsúlyozom, hogy vannak és lehetnek esetek, amikor az czélszerűbb, vagy éppen mellőzhetlen eljárásnak bizonyulhat. Így pl. egyenesen a cél érdekében álló dolog lehet, hogy közérdekű tejgazdasági, vagy állattenyésztő szövetkezeteknek, vagy hasonló célokat szolgáló gazdasági egyesületeknek, amelyek a helyes legelőgazdaság tekintetében is jó példaadással járhatnak elől, mindama helyeken, ahol az illető szövetkezetek vagy egyesületek körébe be nem vonható állattulajdonosok, — különösen pedig az ilyen gazdanép — nélkülözhetlen legelőszükséglete megengedi, a szükséges legelőterületet bérletileg biztosítsuk és ennek érdekében nekik szükség esetén bizonyos előnyt is adjunk. A nyereszkesedésre alakuló szövetkezeteket, társulatokat stb. azonban természetesen nem értem ide; sőt kiemelem, hogy a legeltetés hasznosításánál egyes csoportoknak különleges elbánásban részesítése a kellő óvatosság és gondosság nélkül mindenképen hátrányos visszahatásu lehet; különösen ha a kimondott czélnek megfelelő gazdaság szerződéses biztosítása sem történik elég czélszerűen s ennél fogva az illető érdekcsoport helytelen, rossz példát adó gazdaságot is üzhet.

A legelőgazdaság fejlesztése tekintetében *a főerőt* néztem szerint az állattenyésztésünkre nézve különben is legbecsesebb *havasi és előhavasi legelőinkre kellene összpontosítani*, annnyival inkább, mert ezek — mint olyan területek, amelyeket termőhelyi viszonyaiknál fogva másként előnyöseb-

ben hasznosítani jórészt nem lehet — a legbelterjesebb gazdasági irányzat térfoglalása mellett is (legalább tulnyomó részben) előreláthatólag örökre legelők maradnak s a berendezésükre és megjavításukra fordított áldozatokat a legjobban és legmaradandóban kamatoztathatják.

A többi legelőt gazdaságunk intenzitásának fejlődésével az annak megfelelőbb művelési ágak minden valószínűség szerint nálunk is ép úgy redukálni fogják, mint a fejlettebb kulturájú nyugati államokban. Mivel azonban gazdasági kulturánk jelenlegi helyzetéből folyólag azoknak nagy része, különösen az állatállományunk többségét szolgáltató népies állattenyésztésre való tekintettel még hosszú időn át szükséges, sőt helyenként bővítésre is szorul: igen természetes, hogy az előbbieken tárgyalt célnál fogva, azoknak jókarba hozatala és rendszeres használata érdekében is lehetőleg mindent meg kell tenni. Nyilvánvalólag követeli ezt egyebek között már az a nemzetgazdasági érdekünk is, hogy földjeink minden talpalatnyi része termőképese maradjon és a termelést minél intenzívebben szolgálhassa.

Ahhoz, hogy állattenyésztésünk a mai igen külterjes legeltetési rendszer helyett a belterjes gazdaság általános követelményeihez alkalmazkodó legelőgazdaságban találhasson támaszt és a másként jövedelmezőbben használható legelőterületeket a célszerűség mértékéig más, többetjөvedelmező művelési ágak javára fokozatosan nélkülözhetőkké válhassanak, önként érthetőleg elengedhetlenül szükséges, hogy népünk a legelőkről minden hátrány nélkül elvonható állatainak istállózását gyakorlatba vegye. Ennek legkardinalisabb előfeltétele pedig a kaszálók javítása és okosabb használata mellett, a termelésnek változatosabbá és intenzívebbé tétele érdekében egyébként is szükséges

mesterséges takarmánytermesztés felkarolásában rejlik. Erre tehát úgy az oktatás, mint a példaadás terén nekünk is *kiváló figyelemmel* kell lennünk mindenütt, ahol alkalom és mód kínálkozik.

És mindezek mellett ne felejtsük meg a *célszerű talajmivelés*, továbbá a *helyes istállózás*, valamint a meglévő és az adott viszonyok között könnyen előállítható vagy megszerezhető különféle *trágyaanyagok kezelésének és használatának* szóval és példaadással való tanításáról sem, mert ezeknek ismeretében népünk többsége még szintén nagyon fogyatékos s megfelelőbb gazdálkodásának egyik lényeges akadálya éppen ebbeli fogyatékoságában gyökerezik. Ezeknek a jó példaadást különösen kívánó tanításához minden gazdálkodó erdőtiszt külön fáradság nélkül is hatékonyan hozzájárulhat és ugyanarra altisztjeit — saját javukra is — szintén segítő társakká nevelheti. Saját gazdasági udvarában s a csemetekertek és az illetményföldek példaadó miveltetésében és javításában szinte mindenre adhat gyakorlati jó példát és ha ott igazi szakavatottsággal végzi dolgait s jó eredményeire alkalomadtán felhívja a gazdák figyelmét is, példaadása bizonyára nem marad követők nélkül.

Az elmondottakkal a legelőszükség alapos orvoslására igénybe vehető eszközök sorozatából azt hiszem kimerítettem mindazt, amivel a bajnak gazdasági érdekeinkkel összhangzatos irányban való gyógyítását a legeredményesebben szolgálhatnók.

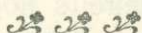
Van azonban még egy dolog, amiről e helyen meg kell emlékezni. Ez a *legelőnyerés czéljából történő erdőirtások* ügye, mely fölött ama körülménynél fogva, hogy a legelőszükség orvoslása egyes helyeken a legelőknak az erdők rovására való kiegészítését — legalább átmenetileg — elkerülhetlenül szükségessé teheti, szó nélkül napirendre

nem térhetek. Meg kell említenem, mert az az eljárás, amelyet gazdanépünk e tekintetben a maga jószántából rendszerint alkalmazni szokott, gyökeres módosítást igényel. Gazdanépünk ugyanis az erdőnek legelővé való átalakítását jobbra teljesen megoldottnak tekinti azzal, hogy a levágott erdőterületen vissza maradt hulladékot és giz-gaszt felégeti s esetleg a tuskókat felületesen kivágja, vagy megpörköli. Ezeknek megtörténte után tehát a legeltetési időszak elkövetkezével rendszerint megkezdí a legeltetést, anélkül, hogy előbb a telkesítés munkáját a terület begyepesítésével egyetemben végrehajtaná, vagy legalább várna addig, amíg a természet létesíthet megfelelő növényzetet.

Hogy ekként az irtás területén a helyes gazdaság követelményeinek megfelelő legelő egyáltalában nem, vagy csak évek multán jöhet létre, s hogy továbbá az így kezdett legeltetés — különösen lejtős terepen — már eleve előkészíti a talaj termőképességének gyors romlását és elkopárosodását, azt e helyen közelebbről tárgyalni fölöslegesnek vélem. De viszont különös fontosságot tulajdonítok annak, hogy a legelőknék ilyen módon való bővítése, illetőleg kiegészítése ellenében minden lehetöt megtegyünk, és teljes erővel hassunk oda, hogy *a legelőknék szánt erdőterületek csak akkor vétessenek legeltetés alá, ha azok legelővé már valóban átalakítottak*. Enélkül a legelőnek szánt erdőterületek feláldozása a czélt csak hiányosan szolgálhatja, sőt igen könnyen komoly gazdasági károkat eredményező talajpusztitássá fajulhat, amely az előbbinél is rosszabb helyzetet szül.

Az erdő- és mezőgazdaság között mutatkozó ellentétek kiegyenlítése természetesen más irányokban is kívánatossá teszi, hogy mezőgazdaságunk bajaival alkalomadtán jóindulatulag foglalkozzunk s az ilyen alkalmakat a célszerűség

korlátai között felhasználjuk egyben arra is, hogy az erdőgazdaság céljait, törekvéseit és jelentőségét gazdanépünk körében ismeretesekké tegyük. Ezuttal nem akarom azonban olvasóim szives figyelmét továbbmenőleg is fárasztani. Az elmondottakban talán sikerült mindenkit meggyőzőn arról, hogy gazdasági fejlődésünk érdekei a kölcsönös megértésen alapuló testvéries együttműködés lehetővé tételére utalnak, és ha ez sikerült: hiszem, hogy a vele járó munkától nem fog visszariadni t. szaktársaim egyike sem, és már az erre megjelölt módok és eszközök lelkes felkarolásával is olyan eredményeket érünk el, melyek nemcsak erdőgazdaságunk akadálytalan fejlődésére, de egész gazdasági életünkre is, a fáradságot nagyon megérdemlő üdvös kihatással lesznek.

A magyar erdőművelés multja és feladatai a jövőben.

Irta: *Vadas Jenő.*

Most, hogy a magyar erdőgazdaság érdekeinek szolgálatában álló szakközlönyünk: az „Erdészeti Lapok“ fennállásának 50-edik évfordulóját ünnepli szerényen, e jubiláris füzet kiadásával, alkalmoszerűnek tartom, hogy az erdőgazdaság egyik lényeges tényezőjéről, mondhatnám legfőbb *alkotórészéről*, az *erdőművelés*-ről is néhány szóval megemlékezzünk. Annyival inkább meg kell ezt tennünk, mert végiglapozgatva az „Erdészeti Lapok“-at, az *első* füzetből kezdve az *utolsóig* előtérbe helyezkednek azok a közlemények, melyek az erdőművelés fejlesztésének a szükségességét hirdetik; mert jól tudta már régen minden erdész, aki a jövőbe is tekintett, hogy a magyar erdők